

MARCIN LISAK

Polscy emigranci w Irlandii na przykładzie grupy osób religijnych

Mobilność społeczna, intensyfikacja komunikacji i transportu, zacieśniające się i poszerzone sieci cywilizacji informacyjnej są znakami współczesności. Precyzja wymaga wskazania, iż powyższe cechy środowiskowe stają się dominujące i typowe, ale głównie dla cywilizacji Zachodu i w obszarze innych rozwiniętych państw świata. Dostęp do wiedzy, informacji, sieć społecznych kontaktów stają się dominującymi czynnikami, które decydują o rozwoju oraz udziale w świecie prosperity i konsumpcji. Kapitał intelektualny i kapitał społeczny decydują o zakresie szans rozwoju i akcesji do „królestwa dobrobytu”.

W podobnych kategoriach można analizować fenomen migracji w obrębie powiązanego sieciami relacji świata globalnej wioski. Miejsce w tym procesie odnaleźli w nowej formie także Polacy. Mam na myśli przede wszystkim ludzi młodych, którzy w dobie akcesji Polski do Wspólnoty Europejskiej, w dużej, choć trudnej do rzetelnego oszacowania, skali zmienili miejsce zamieszkania i pracy, w poszukiwaniu lepszego życia i perspektyw rozwoju. Jedną z najbardziej popularnych destynacji stała się dla nich Republika Irlandii, gdzie od 2004 r. polska kohorta etniczna zajmuje czołowe miejsce wśród imigrantów. Ostatnie lata to czas szybkiej transformacji ekonomicznej, ale także religijnej w Irlandii. Sukces ekonomiczny celtyckiego tygrysa spowodował silne przeobrażenia społeczne¹. Wśród nich zwracają uwagę odwrócenie kierunku migracji² oraz nasile-

¹ M. Kelly, F. Kennedy: *Changing Environmental Attitudes and Behaviour in Ireland, 1993–2002*; B. Hilliard, M. Phadraig (red.): *Changing Ireland in International Comparison*. Dublin 2007 s. 165–185.

nie procesu sekularyzacji, uwidocznione spadkiem popularności religijności kościelnej³.

Motywacje wyjazdu Polaków w obiegowej opinii, a także w niektórych powstających opracowaniach tematu, wydają się ograniczać do czynników ekonomicznych i konsumpcji. Jednakże „lepszemu życiu” na Zielonej Wyspie nie jest uwarunkowane jedynie czynnikami konsumpcyjnymi, o niskich motywach zysku i wulgarnej redukcji aksjologicznej. Adaptacja kulturowa, akceptacja ze strony kultury przyjmującej, odnalezienie wartości wysokich i poczucie godnego życia nie wydają się odosobnionymi narracjami. Wskazują na to pilotażowe badania socjologiczne, które przedstawiam w niniejszym opracowaniu.

W gąszczu informacji, w dobie deregulacji makroekonomicznej, w kulturowym i etycznym przesunięciu w stronę chaosu wieży Babel⁴, socjologowie religii poszukują istotnej, charakterystycznej i relatywnie trwałej funkcji religijności. Opis, poszukiwania, analiza fenomenu duchowości zindywidualizowanej oraz przemian religii instytucjonalnej mogą przyjść z pomocą jednostce i grupie. Służą podpowiedzią oraz pewną diagnozą także instytucjom i liderom religijnym⁵. Z socjologicznego punktu widzenia artykuł dostarcza wstępne wyniki badań nad grupą polskich imigrantów w Irlandii, charakteryzującą się wysokim poziomem przywiązania i praktyk w obrębie instytucjonalnej formy religijności.

I. Metodologia badań

W badaniach ilościowych dobiera się specyficzne próby z całej badanej populacji. W naszym przypadku badania reprezentatywne utrudnia brak dokładnych danych demograficznych na temat polskich emigrantów w Irlandii i typowy półukryty charakter tej społeczności. Czasowy bądź stały pobyt, zatrudnienie, partycypacja społeczna są dla Polaków mieszkających na terenie republiki osiągalne i legalne, zwłaszcza od maja 2004. Metody statystyczno-demograficzne nie pozwalają jednak nawet na samo oszacowanie liczebności tej społeczności. Polacy przebywają w Irlandii legalnie i obserwujemy ich dyspersję na terenie całego kraju. Mimo to pozostają oni trudną do rzetelnego oszacowania ilościowego i lokalizacji luźną kohortą etniczną. Jej przedstawicieli, jak wynika z obserwacji uczestniczącej, analizy mediów i niepełnych danych statystyczno-demografi-

² Irlandia stała się w drugiej połowie lat 90-tych XX w., po raz pierwszy (nie licząc krótkiego epizodu w latach 70-tych) w swej historii, krajem z dodatnim saldem migracyjnym [por. P. Share, H. Tovey i M. Corcoran: *A Sociology of Ireland*. Dublin 2007 s. 152–166].

³ Wśród najnowszych pozycji na ten temat można znaleźć – J. Littleton, E. Maher (red.): *Contemporary Catholicism in Ireland: A Critical Appraisal*. Dublin 2008.

⁴ M. Oakeshott: *Wieża Babel*. W: Tenże: *Wieża Babel i inne eseje*. Tłum. L. Sommer. Warszawa 1999 s. 221–242.

⁵ Ch. Taylor: *Oblicza religii dzisiaj*. Tłum. A. Lipszyc. Kraków 2002 s. 51–84.

cznych, wywiadów eksperckich, można spotkać bardzo często w życiu codziennym, na ulicach oraz w miejscach zamieszkania i pracy. Brak jednak rzetelnej ewidencji oraz typowy dla warunków emigracyjnych stan rozproszenia sprawia, że Polacy w Irlandii są społecznością schowaną (półukrytą). Celowe są zatem badania wstępne, które mają pomóc w przygotowaniu i wypracowaniu specyficznych narzędzi badawczych dla dalszych studiów⁶.

Jako pilotażowy przedmiot badań wybrana została społeczność polskich katolików uczestniczących w praktykach religijnych. Stanowią oni nie tylko luźną część polskiej kohorty etnicznej mieszkającej w Irlandii, ale tworzą pewną bardziej uporządkowaną grupę. Jak wynika z prowadzonej od początku 2006 r. obserwacji uczestniczącej, nabożeństwa religijne odprawiane w języku polskim, a przy tej okazji ośrodki kościelne, są w Irlandii uprzywilejowanymi miejscami, skupiającymi rozproszoną polską społeczność. Polscy emigranci pojawiają się na tych nabożeństwach z pewną regularnością w tym samym miejscu. Służy to zacieśnianiu więzi społecznych, co uwidacznia się w formach komunikacji oraz poczuciu przynależności kulturowo-religijnej. Kościoły, w których odprawiane są msze w języku polskim stanowią miejsca wymiany informacji dotyczących życia codziennego na emigracji. Wybranim miejscem badań jest kościół St. Saviour's w Dublinie. W zabudowaniach kościelnych znajdują się tam tablice informacyjne i ogłoszenia indywidualne. Podczas nabożeństw publicznie prezentowane są komunikaty i zaproszenia natury nie tylko religijnej, ale też kulturalnej, edukacyjnej itp. Niekiedy organizowane są zbiórki pieniężne na rzecz podmiotów indywidualnych oraz szerszej społeczności. W pomieszczeniach duszpasterskich mają miejsce wydarzenia kulturalne i społecznościowe. Od wiosny 2006 Polacy gromadzą się w tym irlandzkim kościele parafialnym, prowadzonym przez zakon dominikanów, na dwóch regularnych mszach niedzielnych o godzinie trzynastej i dziewiętnastej, odprawianych w języku polskim. Badania przeprowadzono po wieczornej mszy przez okres trzynastu tygodni.

Należy jednocześnie dodać, iż specyfika badanej grupy wyraża się w wysokim poziomie praktyk religijnych i silnym związku z religijnością kościelną, w środowisku katolickich instytucji. Z uwagi na powyższe cechy wymiar religijności badanych wysoce odbiega od reszty społeczności polskiej w Irlandii i nie jest w tym względzie reprezentatywny. Ten pierwszy etap badań, w powiązaniu z kolejnymi – ankietą do samodzielnego wypełnienia oraz wywiadami pogłębio-

⁶ Kontynuacja badań nad polską diasporą w Irlandii powinna zmierzać między innymi do reprezentatywnych badań ilościowych. Można je przeprowadzić udoskonaloną, zaawansowaną metodą doboru techniką kuli śnieżnej. Opracowanie metody *respondent driven sampling* znajdziemy w: D. Heckathorn: *Respondent-Driven Sampling: A New Approach to the Study of Hidden Populations*. „Social Problems”. R. 1997 nr 2(44) s. 174–199; M. Salganik: *Variance Estimation, Design Effects, and Sample Size Calculations for Respondent-Driven Sampling*. „Journal of Urban Health: Bulletin of the New York Academy of Medicine”. R. 2006 nr 7(83) s. 98–112.

nyimi – pozwala jednak na konfrontację deklaracji religijnych z faktycznymi zachowaniami. W tej sytuacji badamy grupę osób, które nie tylko deklarują wysoki poziom religijności kościelnej, ale w rzeczywistości często podejmują praktyki religijne. Dla socjologa religii niezmiernie cenne jest takie zestawienie deklaracji, praktyk, przekonań oraz funkcji społeczno-instytucjonalnej fenomenu polskiego etnicznego, kulturowego czy ortodoksyjnego katolicyzmu. Niniejszy artykuł przedstawia pierwszą fazę badawczą i tylko skrótowo odwołuje się do tematyki *stricte* religijnej.

Badania zostały wykonane techniką wywiadu. Przez 13 niedziel uczestnikom wieczornego nabożeństwa w języku polskim zadawano po 3 pytania. Otwarta grupa osób badanych liczyła w sumie od 330 do 380 polskich imigrantów. Zgodnie z założeniami każdej niedzieli zadawano pytania próbie liczącej 60 osób. Doбору uczestników badania dokonywano wedle zasady: co szósta dorosła osoba wychodząca z kościoła. Założony pilotażowy charakter badań oraz warunki terenowe nie pozwalały na ściśle losowy dobór próby. Wyniki nie są reprezentatywne dla płynnej (otwartej) grupy uczestników katolickiego nabożeństwa. Wartość poznawcza badania opiera się jednak na jego długofalowości i fakcie objęcia około szóstej części całej grupy. W sumie przeprowadzono 780 krótkich wywiadów ulicznych, zadając 2340 pytań. Przeprowadzeniem wywiadów kierował socjolog, Przemysław Warmelis, który dokonał też ich wstępnego opracowania.

II. Jakość życia polskich emigrantów

Nasilona po 1989 r. emigracja z Polski zyskała już kilka większych opracowań badawczych. Autorzy wskazują na związany z otwarciem granic i poszukiwaniem możliwości dobrego zarobkowania ekonomiczny motyw migracyjny⁷. Spośród opracowań i też dotyczących nowej fali polskiej emigracji zagranicznej na czoło wydobywane są jak do tej pory zagadnienia ekonomiczne⁸. W związku z tym M. Okólski pisze między innymi o „migracji niepełnej”⁹. Polega ona na

⁷ L. Kolarska-Bobińska (red.): *Emigrować i wracać: migracje zarobkowe Polaków a polityka państwa*. Warszawa 2007; W. Burszta [i in.] (red.): *Migracja, Europa, Polska*. Poznań 2003; D. Lala: *Migracja, uchodźstwo, wielokulturowość: zderzenie kultur we współczesnym świecie*. Warszawa 2007; K. Iglicka (red.): *Migracje powrotne Polaków: powroty sukcesu czy rozczarowania?*. Warszawa 2002.

⁸ R. Nowak-Lewandowska: *Migracje Polaków dobie rozszerzenia Unii Europejskiej*. W: D. Kopycińska (red.): *Konkurencyjność rynku pracy i jego podmiotów*. Szczecin 2005; P. Kaczmarczyk: *Współczesne migracje zagraniczne Polaków – skala, struktura oraz potencjalne skutki dla rynku pracy*. Warszawa 2007.

⁹ M. Okólski: *Mobilność przestrzenna z perspektywy koncepcji migracji niepełnej*. W: E. Jaźwińska, M. Okólski (red.): *Ludzie na huśtawce. Migracje między peryferiami Polski i Zachodu*. Warszawa 2001.

okresowym przemieszczaniu się do miejsc pracy za granicą bez zapuszczania tam korzeni. W przypadku tego rodzaju migracji brakuje respektowania praw i zasad administracyjnych kraju przyjmującego, pojawia się nielegalna forma zatrudnienia w niskich segmentach rynku pracy. Migracja niepełna bywa krótkookresowa, cykliczna, powiązana z niezalegalizowanym pobytem. Jest typowa dla ludzi o niskim wykształceniu, doświadczających niedomagań ekonomiczno-bytowych w miejscu pochodzenia (wyjazdu). Tego rodzaju niepełna, nieformalna, niejawna forma emigracji znacznie osłabła po wejściu Polski do Unii Europejskiej i otwarciu rynków pracy w wybranych krajach docelowych.

Inna specyficzna forma mobilności przestrzennej to migracje powrotne. W literaturze przedmiotu określone są rozmaite typy powrotów: do miejsca urodzenia, dzieciństwa, młodości; do małej i wielkiej ojczyzny itp.¹⁰. Interesującą kwestią dla zagadnienia powrotu jest sprawa spożytkowania doświadczeń nabytych na emigracji¹¹. By jednak określić rodzaj i możliwość transmisji kapitału ekonomicznego, kulturowego czy społecznego nabytych w procesie migracji, należy poszerzyć badania i analizy zaprezentowane w dalszej części artykułu. Wiedza ta jest oczekiwana i pomocna między innymi dla teologów pastoralnych i duszpasterzy, jak wskazują opisujący doświadczenie polskiej diaspory w Irlandii M. Grubka i J. Poznański¹².

W analizie pilotażowych badań z Dublina, zgodnie z przyjętym planem badań, wyróżniam cztery wymiary życia polskich imigrantów w Irlandii: kondycję psychiczną, fizyczną, poziom ekonomiczno-materialny, sferę kulturową. Psychiczne uwarunkowania życia imigrantów odsłania pierwsza grupa pytań badawczych (tabela 1). Wyniki wywiadu ułożone są w gradacji od cech najbardziej pozytywnych do negatywnych. W świetle odpowiedzi badanych (n=60) psychiczne potrzeby związane z poczuciem akceptacji, bezpieczeństwa, sensu czy intensywnością kontaktów międzyludzkich wydają się być w częściowo zaspokojone. Pewne zjawiska społeczne wzbudzają jednak ostrzegawcze sygnały.

Prawie wszyscy badani uważają, że, jeśli znajdują się w trudnej sytuacji, otrzymają w Irlandii pomoc od innych osób. Ponad 90% badanych deklaruje także, iż czuje się potrzebna dla innych. Tego rodzaju autodeklaracja jest istotnym elementem poczucia sensu życia i odnalezienia miejsca w świecie ludzkich relacji. Jednocześnie zdecydowanie ponad 80% Polaków wyraża się pozytywnie

¹⁰ K. I g l i c k a: *Migracje powrotne w świetle najnowszych ujęć teoretycznych. Źródła informacji i podejścia badawcze*. W: *Migracje powrotne Polaków. Powroty sukcesu czy rozczarowania?*. Red. K. I g l i c k a. Warszawa 2002 s. 20 nn.

¹¹ E. N o w i c k a (red.): *Współczesne migracje powrotne Polaków*. Warszawa 2007.

¹² M. G r u b k a: *Dominikanie dla Polaków w Dublinie. Posługa duszpasterska w przestrzeni irlandzkiego doświadczenia wiary*. „Teologia Praktyczna”. T.8: 2007 s. 19–34; J. P o z n a ń s k i: *Polish Catholics and the Hopes of the Church*. „Furrow”. R. 2008 nr 5(59) s. 296–302.

o kulturze życia codziennego i społecznego na wyspie. Ponad 3/4 respondentów docenia warunki życia w Irlandii, tak aby stwierdzić, że w tym miejscu żyje im się łatwiej niż w Polsce. Odpowiedź na to pytanie obejmuje całość warunków życia. Widoczne jest to w zestawieniu z pytaniem o rolę irlandzkich zarobków w utrzymaniu rodziny (patrz tabela 3). Łatwość w pokryciu kosztów utrzymania siebie i bliskich potwierdza bowiem aż ponad 98% badanych.

TABELA 1. Psychiczna samoocena polskich emigrantów

Zjawisko na emigracji	TAK		NIE		BRAK ODPOWIEDZI		SUMA (n)	
	ilość	procent	ilość	procent	ilość	procent	ilość	procent
Przekonanie o otrzymaniu pomocy w trudnej sytuacji	56	93,3%	2	3,3%	2	3,3%	60	100%
Poczucie bycia potrzebnym	55	91,7%	5	8,3%	0	0%	60	100%
Odpowiedni poziom kultury życia codziennego w Irlandii	52	86,7%	8	13,3%	0	0%	60	100%
Irlandzka kultura i klimat społeczny przyjazne dla emigrantów	50	83,3%	7	11,7%	3	5%	60	100%
W Irlandii żyje się łatwiej	46	76,7%	14	23,3%	0	0%	60	100%
Osiągnięcie zamierzonego celu emigracji	38	63,3%	17	28,3%	5	8,3%	60	100%
Mniej czasu dla siebie, rodziny, znajomych	35	58,3%	24	40%	1	1,7%	60	100%
Poczucie gorszego traktowania w pracy (dyskryminacja)	30	50%	25	41,7%	5	8,3%	60	100%
Poczucie samotności	23	38,3%	34	56,7%	3	5%	60	100%
Doświadczenie dyskryminacji, poniżenia bądź rasizmu	15	25%	40	66,7%	5	8,3%	60	100%
Rozczarowanie pobytem w Irlandii	17	28,3%	42	70%	1	1,7%	60	100%

Źródło: badanie własne (marzec – maj 2008, Dublin)

W opinii blisko 2/3 uczestników nabożeństwa w języku polskim cel ich przyjazdu do Irlandii został osiągnięty. Warto podkreślić, że wynik ten współgra z przekonaniem o łatwości życia w Irlandii (76,7%), z korzystaniem z irlandzkich dóbr kultury (65% – tabela 4), z łatwością utrzymania rodziny (98,3%). Przeczy

temu niemalże poczucie rozczarowania Irlandią potwierdzone przez blisko 1/3 badanych (28,3%). Choć w tym przypadku procent odpowiedzi wskazujących negatywne cechy emigracji jest równy z brakiem poczucia realizacji celu (28,3%), jaki zdecydował o przyjeździe na Zieloną Wyspę. Inne negatywne symptomy to doświadczenie braku czasu dla samego siebie i bliskich. Tylko 4 na 10 Polaków deklaruje, że dysponuje w Irlandii większą ilością czasu dla siebie i dla budowania relacji z ludźmi bliskimi.

Niepokojące sygnały płyną z samooceny typowej dla doświadczenia emigracyjnego trudności psychicznej i adaptacyjnej, jaką jest poczucie samotności. Na doświadczenie odosobnienia, pustki narzeka ponad 1/3 badanych. Tabela 1 ujawnia także doświadczenie gorszego traktowania Polaków z powodu odmienności. Połowa badanych deklaruje, iż jest gorzej traktowana w miejscu pracy niż Irlandczycy. Jednocześnie tylko 1/4 przyznaje, że doświadczyła dyskryminacji, poniżenia czy rasizmu. Zakres badania uniemożliwia w tej kwestii odpowiedź na pytanie, czy te negatywne zjawiska mają podłoże etniczne. Zestawienie tych pytań ilustruje różnice w definiowaniu zjawisk oraz w rozumieniu pytań badawczych. Warto zauważyć, że problemy w pracy mogą wynikać przede wszystkim z gorszych zdolności językowo-komunikacyjnych oraz nieznaności przepisów i zwyczajów irlandzkiego prawa. Tak, czy inaczej wysoki poziom (25%) negatywnych doświadczeń w zakresie poniżenia, dyskryminacji czy rasizmu budzi niepokój. Wyniki te są sprzeczne z przedstawioną powyżej bardzo pozytywną opinią o kulturze życia i społecznym klimacie w Irlandii.

Kolejna grupa pytań dotyczy warunków życia mocniej powiązanych ze zdrowiem fizycznym. Ponieważ jednak całość środowiska ludzkiego i charakter ludzkiego życia wiąże sferę somatyczną z psychiczną, zakres pola badawczego, ujęty w tabeli 2, pokrywa się częściowo z materiałem analizowanym w poprzednich akapitach. Ocena warunków życia bardziej związanych ze sferą somatyczną jest jednak bardziej negatywna od samooceny psychicznej.

Niemala część Polaków (ponad 1/5) stwierdza, że pracuje w warunkach niebezpiecznych i szkodliwych dla ich zdrowia. Jednocześnie jednak po i przed pracą mogą cieszyć się dobrymi, odpowiednimi warunkami mieszkaniowymi. Potwierdza to 70% badanych. Pozostali narzekają jednak na warunki mieszkalne (30%). Może być to powiązane ze stwierdzeniem większej podatności na zachorowania. Choroby w Irlandii dotyczą 48,3% respondentów częściej niż dotyczyły w Polsce. Może być to także spowodowane kulturą i charakterem pracy. Polscy imigranci pracują dużo. Blisko 2/3 badanych uważa, iż spędza w pracy więcej czasu niż czyniło to w Polsce. Odpowiada to popularnemu w Irlandii stereotypowi „ciężko pracującego Polaka”. Czas poświęcony pracy sprawia, że większość (55%) spośród badanej grupy polskich imigrantów ma mniej czasu na urlop wypoczynkowy.

TABELA 2. Psychosomatyczne warunki życia polskich imigrantów

Skala oceny Zjawisko na emigracji	TAK		NIE		BRAK ODPOWIEDZI		SUMA (n)	
	ilość	procent	ilość	procent	ilość	procent	ilość	procent
Praca w warunkach szkodliwych dla zdrowia	13	21,7%	47	78,3%	0	0%	60	100%
Odpowiednie warunki mieszkaniowe	42	70%	18	30%	0	0%	60	100%
Częstsze choroby	29	48,3%	26	43,3%	5	8,3%	60	100%
Więcej czasu spędzanego w pracy	39	65%	21	35%	0	0%	60	100%
Dobre warunki klimatyczne i przyrodnicze	18	30%	34	56,7%	8	13,3%	60	100%
Urlopy wypoczynkowe rzadsze niż w Polsce	33	55%	26	43,3%	1	1,7%	60	100%
Lepszy sposób odżywiania się	14	23,3%	34	56,7%	13	21,7%	60	100%
Odkładanie wizyty u lekarza, dentysty do przyjazdu do Polski	42	70%	18	30%	0	0%	60	100%

Źródło: badanie własne (marzec – maj 2008, Dublin)

Mimo wysokiej oceny dla warunków życia społecznego i kulturowego w Irlandii, przedstawionych w tabeli 1, zupełnie odmienne jest stanowisko badanych w sprawie warunków klimatycznych i przyrodniczych Irlandii. Morski i łagodny, ale jednocześnie deszczowy i skąpy w promienie słoneczne klimat Zielonej Wypsy odpowiada jedynie 30% badanych. Zdecydowana większość (ponad 56%) negatywnie ocenia warunki przyrodnicze, w których przyszło im mieszkać i pracować.

Inne niepokojące sygnały płyną w sferze odżywiania się i opieki lekarskiej. Mimo wskazanych lepszych warunków finansowych (tabela 3) oraz łatwości życia i utrzymania rodziny, rzadziej niż co czwarta osoba badana deklaruje poprawę w sposobie odżywiania się. Co istotne dalej, siedmiu na dziesięciu respondentów nie podejmuje na bieżąco badań i kuracji medycznej. W zestawieniu ze wskazaną większą podatnością na choroby, niepokojącym zjawiskiem jest nagminne (70%) odkładanie wizyty u lekarza i dentysty do czasu wyjazdu do Polski. Powodowane to jest najprawdopodobniej chęcią oszczędzania, trudnościami językowymi lub przyzwyczajeniami zdrowotnymi nabytymi w Polsce.

O wiele lepiej wyglądają wskaźniki dotyczące jakości życia, powiązane z sytuacją materialną i zawodową badanych (tabela 3). Satysfakcjonujące zarobki, zadowalający poziom życia w sferze materialnej kolidują jednak z niewielką możliwością zagospodarowania wolnego czasu oraz powstrzymaniem się od konsumpcji i rozrywki.

TABELA 3. Status majątkowy i zawodowy polskich imigrantów

Skala oceny Zjawisko na emigracji	TAK		NIE		BRAK ODPOWIEDZI		SUMA (n)	
	ilość	procent	ilość	procent	ilość	procent	ilość	procent
Zarobki irlandzkie łatwiej pozwalają utrzymać rodzinę	59	98,3%	1	1,7%	0	0%	60	100%
Wyższe zarobki	55	91,7%	5	8,3%	0	0%	60	100%
Oszczędzanie na inwestycję w Polsce	53	88,3%	4	6,7%	3	5%	60	100%
Wystarczający pułap dochodów	46	76,7%	12	20%	2	3,3%	60	100%
Zainteresowanie stałą, satysfakcjonującą pracą w Polsce	37	61,7%	23	38,3%	0	0%	60	100%
Wysokość zarobków decydującym czynnikiem wyboru pracy	35	58,3%	21	35%	4	6,7%	60	100%
Ciągłe poszukiwanie lepiej płatnej pracy	23	38,3%	37	61,7%	0	0%	60	100%
Dostępność środków i czasu na rozwijanie zainteresowań	19	31,7%	33	55%	8	13,3%	60	100%
Wydawanie pieniędzy na wypoczynek, rozrywkę, przyjemności	18	30%	35	58,3%	7	11,7%	60	100%
Wysokie koszty życia	36	60%	21	35%	3	5%	60	100%
Zaciągnięcie kredytu w Irlandii	5	8,3%	55	91,7%	0	0%	60	100%

Źródło: badanie własne (marzec – maj 2008, Dublin)

Prawie wszyscy badani potwierdzają, że pobyt w Irlandii przyniósł im wyższe zarobki oraz łatwość w utrzymaniu. Choć warunki finansowe w Irlandii są oceniane jako zdecydowanie lepsze, dalsze plany życiowe i ekonomiczne dla większości związane są z Polską. Ponad 88% badanych gromadzi oszczędności

na zakup albo inwestycję w Polsce. Jednocześnie zobowiązania kredytowe w Irlandii zaciągnęło niespełna 9% respondentów.

Ogólna sytuacja ekonomiczna jest oceniana jako zadowolająca przez ponad 3/4 badanych. Polscy emigranci (58,3%) kierują się przy tym wysokością zarobków, jako głównym kryterium zatrudnienia w Irlandii. Znaczna część (ponad 1/3) motywacji w zatrudnieniu odnosi się jednak do innych czynników niż wysokość zarobków. Mimo to, że tylko 20% badanych nie osiągnęło wystarczającego dla nich pułapu dochodów, aż blisko 40% poszukuje nadal lepiej płatnego zajęcia.

Negatywne sygnały płyną z oceny warunków pracy, a zwłaszcza przepracowania. Było to już wskazane w tabeli 2. Obraz uzupełnia określenie słabej dostępności środków i czasu przeznaczonych na odpoczynek, rozrywkę czy rozwój zainteresowań. Deklarowany charakter konsumpcji daje przewagę dla jej odroczonej formy – oszczędzanie, plany wydania zarobionych pieniędzy po powrocie do Polski. Potrzeba oszczędzania powiązana z powrotem z emigracji, kontrastuje jednak z relatywnie wysokim odsetkiem osób, które nawet z powodu hipotetycznego znalezienia bardzo korzystnej finansowo i motywacyjnie oferty stałej pracy w Polsce nie zamierzają powrócić do rodzinnego kraju (ponad 1/3 badanych). W Irlandii żyje się łatwiej, nie zawsze o podjęciu pracy na pierwszym miejscu decyduje poziom zarobków (35%), a osiągnięty pułap dochodów jest na tyle wysoki, że nie przeszkadzają nadmiernie koszty życia, które 60% badanych ocenia jako wysokie.

W określeniu warunków życia, w jakich przyszło żyć polskim emigrantom w Irlandii, pomocne są też pytania dotyczące sfery kultury i religii. Ze wstępnych badań wynika, że Polacy partycypują w świecie irlandzkiej kultury, a jednocześnie mimo religijnych podobieństw mało integrują się z miejscowymi formami instytucjonalnej religii (tabela 4).

Mimo, że spora część badanych deklaruje powstrzymanie przed wydawaniem środków finansowych i na rozrywkę czy wypoczynek (tabela 3), to jednak Polscy emigranci przyznają, iż korzystają z dostępnych powszechnie irlandzkich dóbr kultury. Ponad połowa badanych bierze także udział w wydarzeniach kulturalno-rozrywkowych. W odpowiedziach zwraca uwagę stosunkowo wysoki poziom czytelnictwa książek (1/3 badanych).

Polscy emigranci wydają się nie akceptować konsumpcyjnego, w ich ocenie, stylu życia Irlandczyków. Deklarują przy tym (66%) chęć zachowania polskich tradycji i zwyczajów. Przywiązanie do rodzimej kultury uwidacznia także etniczny czy kulturowy wymiar polskiego katolicyzmu. Emigranci z Polski rzadko biorą udział w funkcjonowaniu irlandzkiej instytucjonalnej formy religijności i wydają się słabo znać ten świat. Dalsze opracowania tego tematu wskazują, że

polski katolicyzm na terenie Irlandii ma tendencje do izolacji w swoim etnicznym charakterze. Strategii akulturacyjnych i adaptacji nie poprawia skłonność irlandzkich instytucji katolickich do wchłonięcia, asymilacji polskiej diaspory¹³.

TABELA 4. Kontekst kulturowy i religijny życia polskich imigrantów

Skala oceny Zjawisko na emigracji	TAK		NIE		BRAK ODPO- WIEDZI		SUMA (n)	
	ilość	procent	ilość	procent	ilość	procent	ilość	procent
Korzystanie z irlandzkich dóbr kultury	39	65%	21	35%	0	0%	60	100%
Uczestnictwo w irlandzkim nabożeństwie	36*	60%	24	40%	0	0%	60	100%
Udział w wydarzeniach kulturalno-rozrywkowych	31	51,7%	29	48,3%	0	0%	60	100%
Czytanie książek	20	33,3%	40	66,7%	0	0%	60	100%
Zanikanie polskich tradycji wśród emigrantów	20	33,3%	40	66,7%	0	0%	60	100%
Irlandczycy podtrzymują swoje tradycje religijne	19	31,6%	31	51,7%	10	16,7%	60	100%
Irlandczycy nastawieni bardziej konsumpcyjnie niż Polacy	43	71,7%	17	28,3%	0	0%	60	100%
Znajomość nazwiska katolickiego biskupa Dublina i prymasa Irlandii	7	11,7%	53	88,3%	0	0%	60	100%

Źródło: badanie własne (marzec – maj 2008, Dublin)

* Większość przypadków uczestnictwa w nabożeństwach irlandzkich to sporadyczne przypadki. Aż 28% ogółu badanych zadeklarowało tylko jednorazowe uczestnictwo.

Z racji podobieństw historycznych i kulturowych w sferze religii instytucjonalnej przedmiotem porównawczych analiz stają się dwie grupy etniczne: irlandzka i polska. Obie kultury etniczne charakteryzują się silną obecnością katolicyzmu. Wezwaniem chwili obecnej jest współpraca, odnalezienie ścieżek kontaktu, współzależność i poczucie religijnej oraz kulturowej więzi pomiędzy pol-

¹³ Szersze opracowanie tego tematu można znaleźć w M. Lisak: *Rola religii w procesie akulturacji Polaków w Irlandii* [referat na konferencji „Migracje po wejściu Polski do UE – perspektywa psychologiczna i socjologiczna” SWPS, Warszawa, maj 2008. Materiał w druku].

skimi katolikami a irlandzkimi katolikami żyjącymi razem na Zielonej Wyspie. Temat ten jest przedmiotem dalszych badań na religijnością polskich emigrantów. Specyfiką tej formy religijności wydaje się być ciągle relatywnie wysokie, choć ulegające osłabieniu, przywiązanie do instytucji religijnej Kościoła, przy jednoczesnym nikłym przełożeniu na kształtowanie więzi społecznych w nowym środowisku¹⁴. Kwestia słabego uwewnętrznienia religijności była przedmiotem analiz, które wskazywały, że *częstotliwość publicznych praktyk religijnych, choć wysoka w specyficznym dobranej pod tym względem grupie, nie pokrywa się z interioryzacją postaw religijnych – chodzi mi o niedostatek deklarowanej osobistej modlitwy i wysoki poziom samowykluczenia z przystępowania do komunii eucharystycznej*¹⁵.

III. Podsumowanie

Przedstawione w artykule badania wskazują na dość dobrą kondycję i warunki życiowe, jakie Polacy odnaleźli i wypracowali sobie w Irlandii. Jednakże pilotażowe badania wskazują na wiele niepokojących faktów i deklaracji. Należą do nich spory odsetek doświadczenia dyskryminacji, przepracowania, niedogodności klimatycznych, żywieniowych i zdrowotnych. Jednym z czołowych czynników negatywnych w życiu polskiego emigranta jest poczucie samotności.

W świetle omówionych badań potwierdzają się niektóre z charakterystyk dotyczących nowej fali polskiej emigracji. To zjawisko społeczne ma przede wszystkim charakter zarobkowy i ekonomiczny. Przyjazd Polaków do Irlandii, zamieszkanie i praca zarobkowa są wyrazem oddolnej globalizacji na rynku pracy, jak słusznie pisze K. Romaniszyn¹⁶. Jednakże obecny etap migracji, zachowania i zaopatrywania polskich imigrantów podważają hipotezy o migracji niepełnej i migracji nastawionej na bieżącą konsumpcję, czy migracji bez zobowiązań¹⁷. Dane na temat polskiej zbiorowości etnicznej w Irlandii mogą służyć pomocą instytucjom religijnym i ich reprezentantom. Dzięki badaniom można lepiej poznać warunki życia uczestników regularnych kościelnych nabożeństw. Jednocześnie jest to dobry punkt wyjścia do dalszych badań z zakresu socjologii religii.

¹⁴ M. Lisak: *Polski katolik w post-katolickiej Irlandii*. „Open Theology”. R. 2008 nr 4 (wrzesień 2008). www.opentheology.org/index.php?option=com_content&task=view&id=131&Itemid=42

¹⁵ Tamże.

¹⁶ K. Romaniszyn: *Rzecz o pracy i konsumpcji. Analiza antropologiczna*, Kraków 2007 s. 185–195.

¹⁷ Tamże, s. 197 nn.